

Η κατάκτηση του άρθρου στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα: Τάσεις και ενδείξεις για αναπτυξιακά στάδια

Βενετσιάνα Αστάρα

Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Πανεπιστήμιο Χάιφα, Ισραήλ

Abstract

This paper reports on a study which explores the acquisition of the article in Greek as a second / foreign language and focuses on the learners' developmental stages. The findings of the study provide evidence that the article in the second language is gradually acquired (Hawkins 2001, Τσαμαδού-Jacobberger and Χειλά-Μαρκοπούλου 2006) and that learners tend to overgeneralise one or more of its realisations in various stages. However, the claim that the early stages of acquisition amount to a period of overgeneralisation of the zero-article (Hawkins 2001) is not confirmed. On the other hand, the claim that advanced levels of proficiency do not guarantee near-nativeness, especially as far as the use of the definite article is concerned (Tsimplici 2003), is reinforced by the findings of the study. The possible influence of the learners' native language on the process of acquisition is also discussed.

Keywords: acquisition, article, Greek language, second/foreign language, adults, L1

1. Εισαγωγή

Η μελέτη βασίζεται εν μέρει σε προηγούμενη έρευνα (Αστάρα 2006) και επιχειρεί να συμβάλει στη γενικότερη θεωρητική συζήτηση σχετικά με την κατάκτηση του άρθρου στη Γ2 (βλ. π.χ. Chondrogianni 2007, Hawkins 2001, Robertson 2000, Trenkic 2007, Τσαμαδού-Jacobberger και Χειλά-Μαρκοπούλου 2006, Tsimplici 2003). Πιο συγκεκριμένα, στοχεύει στην αναζήτηση ενδείξεων που θα μπορούσαν να παραπέμψουν στην ύπαρξη συγκεκριμένης αναπτυξιακής πορείας στην κατάκτηση του άρθρου της Ελληνικής από μη φυσικούς ομιλητές.

Αφορμή για την έρευνα αποτέλεσαν οι δυσκολίες που συναντούν οι μαθητές της Ελληνικής ως Γ2 κατά την κατάκτηση του άρθρου, οι αδυναμίες που χαρακτηρίζουν τα αναλυτικά προγράμματα και τα διδακτικά εγχειρίδια γύρω από την κατηγορία 'άρθρο' (Αστάρα 2006) και η αναγκαιότητα, κατά συνέπεια, μιας συστηματικής προσέγγισης του ανά επίπεδο γλωσσομάθειας.

2. Η κατάκτηση του άρθρου στη Γ2: Πορίσματα μελετών

Όπως προκύπτει από έρευνες σχετικές με την κατάκτηση της Γ2 (π.χ. Hawkins 2001: 231–259, Τσαμαδού-Jacobberger και Χειλά-Μαρκοπούλου 2006: 171–213), σε γλώσσες με μορφολογική πραγμάτωση άρθρου ([+ΜΠΑ]) τα επιμέρους είδη του (ΟΑ, ΑΑ και ΜΑ) κατακτώνται σταδιακά ανεξάρτητα από τις συνθήκες και τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν τη μαθησιακή διαδικασία (όπως η Γ1). Κατά κανόνα τα πρώτα στάδια κατάκτησης χαρακτηρίζονται από την υπεργενικευτική χρήση του ΜΑ σε βάρος των ΟΑ και ΑΑ (Hawkins 2001: 236–240, Mangana 1999, Τσαμαδού-Jacobberger και Χειλά-Μαρκοπούλου 2006: 209). Η Mangana (1999) ερμηνεύει τον μεγάλο αριθμό περιπτώσεων παράλειψης του άρθρου στα αρχικά στάδια κατάκτησης της Ελληνικής ως Γ2 είτε ως παρεμβολή από τη Γ1, όταν αυτή δεν πραγματώνει μορφολογικά το άρθρο, είτε ως στρατηγική αποφυγής άμεσου χαρακτηρισμού της πτώσης. Οι Τσαμαδού-Jacobberger and Χειλά-Μαρκοπούλου (2006: 209) θεωρούν ότι το φαινόμενο της υπεργενίκευσης του ΜΑ στα πρώιμα στάδια της κατάκτησης της Ελληνικής από Τουρκόφωνους (κυρίως παιδιά) μπορεί να συσχετιστεί με την αμφίσημη χρήση του στη Γ1, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την επιλογή του στη θέση του ΟΑ.

Σε ό,τι αφορά τη χρονική προτεραιότητα στην εμφάνιση και εκμάθηση του ΟΑ ή του ΑΑ, δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Ο Hawkins (2001: 236–259), συνδυάζοντας τις ενδείξεις διάφορων μελετών για την κατάκτηση της Αγγλικής ως Γ2, καταλήγει στο ότι αμέσως μετά το ΜΑ ή ενίοτε σχεδόν ταυτόχρονα με αυτό εμφανίζεται το ΟΑ, το οποίο αρχικά καλύπτει ακόμα και περιπτώσεις μη ειδικευτικής αόριστης αναφοράς, όπου θα αναμενόταν το ΜΑ στον λόγο ενός φυσικού ομιλητή. Το ΑΑ εμφανίζεται αρκετά αργότερα, για να δηλώσει ειδικευτική αόριστη αναφορά. Η καθυστέρηση στην εκμάθηση του ΑΑ σε σχέση με το ΟΑ οφείλεται κατά τον Hawkins (2001: 232–259) στον αριθμό και το είδος των περιορισμών που συνδέονται με τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά του (π.χ. λιγότερα περιβάλλοντα υποχρεωτικής χρήσης,¹ αποκλεισμός της χρήσης του σε περιπτώσεις ονομάτων στον πληθυντικό, ειδικευτική αναφορά σε ένα πρόσωπο ή αντικείμενο που θεωρείται ή είναι άγνωστο στον συνομιλητή). Οι Τσαμαδού-Jacobberger and Χειλά-Μαρκοπούλου (2006: 191–193 και 209–210), αντιθέτως, παρατηρούν ότι οι Τουρκόφωνοι που συμμετείχαν στην έρευνά τους χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό το ΑΑ και μάλιστα καταφεύγουν σε αυτό

¹ Ενώ έχει υποστηριχθεί ότι τα περιβάλλοντα υποχρεωτικής χρήσης του άρθρου κατακτώνται ταχύτερα (Huebner 1983), η πιλοτική μου έρευνα (Αστάρρα 2006: 87–88) έδειξε ότι το 33% των περιπτώσεων παράλειψης του ΟΑ αφορά περιβάλλοντα υποχρεωτικής χρήσης του.

πολύ πιο εύκολα από ό,τι στο ΟΑ.² Η διαπίστωση αυτή συνδέεται κατά τη γνώμη τους με την επιρροή της Γ1, εφόσον το ΑΑ στην Τουρκική (*bir*) είναι η μόνη μορφή εκπεφρασμένου άρθρου. Μελέτες, εξάλλου, σχετικές με την κατάκτηση του άρθρου από ενήλικες μη φυσικούς ομιλητές με Γ1 χωρίς μορφολογική πραγμάτωση άρθρου ([-ΜΠΑ]) (π.χ. Trenkic 2007, Tsimpli 2003) δείχνουν ότι η κατάκτηση του ΟΑ είναι ιδιαίτερα προβληματική, με αποτέλεσμα, ακόμα και σε προχωρημένα στάδια της διαγλώσσας τους, οι ομιλητές αυτοί να το παραλείπουν πολύ συχνά και να μην παράγουν, έτσι, δομές ανάλογες με αυτές ενός φυσικού ομιλητή.³ Προκειμένου για το άρθρο της Ελληνικής η Tsimpli (2003: 334 και 338–339) παρατηρεί ότι επιτυγχάνεται κατάκτηση του ΑΑ, ακόμα και όταν αυτό δεν πραγματώνεται μορφολογικά στη Γ1. Στην περίπτωση αυτή η δυσκολία στην κατάκτηση του ΟΑ έναντι του ΑΑ αποδίδεται στην ταυτόχρονη ισχύ δύο παραμέτρων, της μη μορφολογικής υπόστασης του ΟΑ στη Γ1 και της μη ερμηνευσιμότητάς του ως λειτουργικής κατηγορίας.

3. Ερευνητικές υποθέσεις

Βάσει των παραπάνω οι υποθέσεις της έρευνας διαμορφώνονται ως εξής: 1) Η κατάκτηση των ειδών του άρθρου της Ελληνικής ως Γ2 από ενήλικους μαθητές είναι σταδιακή, χωρίς, ωστόσο, να φτάνει απαραίτητα το επίπεδο γνώσης του φυσικού ομιλητή. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά το ΟΑ, προβλέπεται ιδιαίτερη δυσκολία κατάκτησής του ακόμα και από μαθητές προχωρημένου μεν επιπέδου αλλά με Γ1 [-ΜΠΑ]. 2) Τα πρώτα στάδια κατάκτησης, ανεξάρτητα με τον παράγοντα [-/+ΜΠΑ], χαρακτηρίζονται από μια τάση υπεργενίκευσης του ΜΑ σε βάρος κυρίως του ΟΑ, η οποία με την άνοδο του επιπέδου γλωσσομάθειας εξασθενεί μεν, δεν εξαλείφεται, όμως, σε περιπτώσεις μαθητών με Γ1 [-ΜΠΑ]. 3) Το ΑΑ είναι η μορφή άρθρου που θίγεται λιγότερο από τις ανεπιτυχείς επιλογές των μαθητών: Ούτε υπεργενικεύεται εις βάρος των ΟΑ και ΜΑ, ούτε, όμως, θίγεται ιδιαίτερα από την υπεργενικευτική χρήση του ΜΑ ή τη μη ορθή χρήση του ΟΑ. 4) Ο ρόλος της Γ1 είναι δυνατόν να είναι καθοριστικός για την κατάκτηση του άρθρου, με την έννοια ότι αναμένεται οι μαθητές με Γ1 [-ΜΠΑ] να κάνουν περισσότερα λάθη από αυτούς με Γ1 [+ΜΠΑ], κυρίως με τη μορφή υπεργενίκευσης του ΜΑ ή παράλειψης του ΟΑ.

² Δεν διευκρινίζεται, ωστόσο, αν η συχνότητα εμφάνισης του ΑΑ στα εν λόγω κειμενικά δείγματα συνδέεται και με την επιτυχή ή μη επιλογή του.

³ Δεν προκύπτει το ίδιο από έρευνες των οποίων οι συμμετέχοντες είναι παιδιά (Chondrogianni 2007).

4. Μέθοδος

Στην έρευνα συμμετείχαν 30 μαθητές του προγράμματος διδασκαλίας της Ελληνικής ως Γ2 «Θερινές Υποτροφίες Ελληνικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών» με ποικίλες μητρικές γλώσσες (Αγγλική, Αραβική, Βουλγαρική, Γαλλική, Γερμανική, Εβραϊκή, Ισπανική, Λιθουανική, Ουκρανική, Πολωνική, Πορτογαλική, Ρουμανική, Ρωσική, Σερβική). Οι 30 συμμετέχοντες εκπροσωπούν –ανά 10– τρία επίπεδα-τάξεις γλωσσομάθειας, το Α2 (βασικό), Β2 (επάρκειας) και Γ2 (αυτάρκειας),⁴ στα οποία εντάχθηκαν βάσει προκαταρκτικής κατατακτικής εξέτασης. Πρόκειται για ενήλικους άντρες και γυναίκες αποφοίτους Α.Ε.Ι, με μέσο όρο ηλικίας 26,7 έτη και μικρής διάρκειας παραμονή στην Ελλάδα (μέχρι τη στιγμή που πραγματοποιήθηκε η έρευνα), που απέκτησαν τις γνώσεις τους στην Ελληνική μέσω διδακτικής καθοδήγησης. Εξαρχής εξασφαλίστηκε η δυνατότητα εσωτερικής κατηγοριοποίησης του δείγματος κάθε επιπέδου σε δύο ομάδες των 5 ατόμων, μια που αποτελούνταν από μαθητές με Γ1 [-ΜΠΑ] και μια από μαθητές με Γ1 [+ΜΠΑ].

Τα δεδομένα προέρχονται από δύο διαφορετικές δραστηριότητες, μια δραστηριότητα παραγωγής γραπτού λόγου (ΠΓΛ) και μια δομοκεντρική άσκηση, τύπου συμπλήρωσης κενών (ΣΚ), που εκτελέστηκαν με απόσταση μιας εβδομάδας η μια από την άλλη. Η χρησιμοποίηση δύο τύπων δραστηριοτήτων ως δύο διαφορετικών τρόπων συλλογής δεδομένων κρίθηκε σημαντική, αφού θεωρήθηκε αναμενόμενο ότι θα αποκάλυπτε διαφορετικές όψεις της γνώσης των μαθητών σχετικά με τη χρήση του άρθρου.

Σε πρώτη φάση αναγνώστηκε στους συμμετέχοντες κάθε ομάδα μια ιστορία⁵ και κατόπιν τους ζητήθηκε να αφηγηθούν γραπτώς (με 150 λέξεις περίπου) ό,τι είχαν συγκρατήσει από αυτή. Μετά από μια εβδομάδα, που θεωρήθηκε ικανό διάστημα, ώστε να αποκλειστεί το ενδεχόμενο της άμεσης ανάκλησης της ιστορίας που είχαν ακούσει και αφηγηθεί γραπτώς, δόθηκε στους συμμετέχοντες το κείμενο της ιστορίας που τους είχε αναγνωστεί, με 50 κενά που έπρεπε να συμπληρωθούν με τα τρία είδη άρθρου: 34 κενά αντιστοιχούσαν στο ΟΑ, 13 στο ΜΑ και 3 στο ΑΑ. Από αυτά περίπου το 50% (24/50) αφορούν σε περιβάλλοντα υποχρεωτικής χρήσης, με βάση αυστηρά δομικά κριτήρια, των ΟΑ (22/34) και ΜΑ (2/13):

⁴ Βλ. τις προδιαγραφές του Council of Europe 2001 και την ανάλογη ταξινόμηση των αναλυτικών προγραμμάτων του ΕΚΠΑ (βλ. π.χ. Ιακώβου και Μπέλλα 2004). Στην παρούσα μελέτη για πρακτικούς λόγους η αναφορά στα τρία επίπεδα γίνεται βάσει της κλασικής κατηγοριοποίησης: Α2 = αρχάριο, Β2 = μέσο, Γ2 = προχωρημένο.

⁵ Το κείμενο, «Η Ευρώπη κι ο ταύρος», αντλήθηκε από το διδακτικό εγχειρίδιο Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού «Με λογισμό και μ' όνειρο» του ΟΕΔΒ (2004: 246–247) και διασκευάστηκε για τις ανάγκες της έρευνας.

- (1) ... όλος ο κόσμος ...
 (2) ... την έλεγαν \emptyset Ευρώπη ...

Το υπόλοιπο 50% των κενών (26/50) αφορά σε περιβάλλοντα όπου ισχυροί σημασιολογικοί και πραγματολογικοί περιορισμοί (όπως η κειμενική δέσμευση (παράδειγμα 3) ή το είδος της αναφορικής σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ του άρθρου και του ονόματος που ακολουθεί (παράδειγματα 4, 5)) καθιστούν τη χρήση του καθενός από τα τρία είδη άρθρου δεδομένη, ώστε να αποκλείεται η χρήση των άλλων δύο:

- (3) ... μια παρέα από όμορφες κοπέλες. Έρχονταν τα κοριτσόπουλα ...
 (4) ... άρχισαν να μαζεύουν \emptyset λουλούδια ...
 (5) ... βλέπει να φτάνει από μακριά μια παρέα από όμορφες κοπέλες ...

Ο μεγαλύτερος αριθμός κενών που αντιστοιχούν στο ΟΑ και κατά δεύτερο λόγο στο ΜΑ, υπαγορεύτηκε από τα αποτελέσματα προηγούμενης πιλοτικής μελέτης (βλ. υποσημείωση 1), η οποία έδειξε ότι η χρήση των ΟΑ και ΜΑ παρουσιάζει περισσότερες δυσκολίες από αυτή του ΑΑ.

Τα δεδομένα που προέκυψαν και από τις δύο δραστηριότητες ταξινομήθηκαν για κάθε επίπεδο γλωσσομάθειας ανά πιθανή κατηγορία λάθους: *ΜΑ αντί ΟΑ*, *ΜΑ αντί ΑΑ*, *ΟΑ αντί ΜΑ*, *ΟΑ αντί ΑΑ*, *ΑΑ αντί ΟΑ* και *ΑΑ αντί ΜΑ* και έπειτα ενοποιήθηκαν στις εξής κατηγορίες: *ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ*, *ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ* και *ΑΑ αντί ΟΑ & ΜΑ* (παράρτημα, Πίνακες 1α, 1β, 1γ). Τα αποτελέσματα της ΣΚ οργανώθηκαν και σε έναν επιπλέον πίνακα με στόχο την ανάδειξη του συνολικού ποσοστού λαθών που σημειώθηκε από τους συμμετέχοντες κάθε επιπέδου (Πίνακας 2). Τα αποτελέσματα, τέλος, που προέκυψαν από την καταμέτρηση των λαθών των συμμετεχόντων κάθε επιπέδου οργανώθηκαν πάλι σε δύο επιμέρους κατηγορίες με βασικό κριτήριο τη Γ1 των συμμετεχόντων: Η μια κατηγορία περιλαμβάνει τα λάθη των συμμετεχόντων με Γ1 [-ΜΠΑ] και η άλλη τα λάθη των συμμετεχόντων με Γ1 [+ΜΠΑ] (Πίνακες 3α και 3α', 3β και 3β', 3γ και 3γ').

Πρέπει να σημειωθεί ότι η συμπλήρωση των κενών του κειμένου έγινε βάσει τόσο της εκδοχής του συγγραφέα του κειμένου όσο και σε συνάρτηση με τις απαντήσεις που έδωσε ομάδα ελέγχου 10 φυσικών ομιλητών της Ελληνικής, των οποίων οι απαντήσεις λόγω πλήρους ταύτισης με το πρωτότυπο κείμενο δεν ταξινομήθηκαν.

5. Αποτελέσματα και σχολιασμός

Η γενική παρατήρηση που αφορά και στα τρία επίπεδα γλωσσομάθειας, είναι ότι ο αριθμός των λαθών που σημειώθηκαν από τους συμμετέχοντες και των τριών επιπέδων τόσο στην ΠΓΛ όσο και στη ΣΚ, στις κατηγορίες *ΜΑ αντί ΑΑ*, *ΑΑ αντί ΟΑ* και *ΑΑ αντί ΜΑ*, ήταν ελάχιστος και επομένως μη αξιολογήσιμος. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αν και ενδιαφέρον, δεδομένου ότι αφορά και στα τρία επίπεδα, θα μπορούσε να θεωρηθεί τυχαίο. Η αντιπαραβολή, όμως, με τα αποτελέσματα της πιλοτικής μελέτης στις αντίστοιχες κατηγορίες μειώνει το ενδεχόμενο της σύμπτωσης, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει τις υποθέσεις ότι το μεν ΜΑ δεν υπεργενικεύεται εις βάρος του ΑΑ, το δε ΑΑ δεν υπεργενικεύεται γενικώς σε κανένα στάδιο της κατάκτησης.

5.1 Παραγωγή γραπτού λόγου

Η εικόνα που διαμορφώνουν τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων που προέκυψαν από την ΠΓΛ δεν είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτική για την πορεία της κατάκτησης του άρθρου. Οι συμμετέχοντες και των τριών επιπέδων χρησιμοποίησαν ανεπιτυχώς περίπου στον ίδιο βαθμό τα ΜΑ και ΟΑ. Όπως φαίνεται στους Πίνακες 1α, 1β και 1γ, υπάρχει μία ‘άρρυθμη’ διακύμανση στον αριθμό των λαθών, εφόσον στο αρχάριο επίπεδο σημειώθηκαν πολύ λιγότερα λάθη από ό,τι στο μέσο και το προχωρημένο. Η εικόνα εξηγείται εν μέρει, αν ληφθεί υπόψη ότι η ΠΓΛ των αρχάριων συμμετεχόντων ήταν μικρότερης έκτασης από την αντίστοιχη των επόμενων επιπέδων και παράλληλα πιο ‘δύστοκη’, με την έννοια ότι ήταν εμφανής η δυσκολία έκφρασης.

Το σαφές μειονέκτημα της ΠΓΛ, είτε ελεγχόμενης είτε ελεύθερης, είναι ότι δεν δίνει την ευκαιρία να σημειωθούν λάθη σε συγκεκριμένες δομές που δεν τυχαίνει να εμφανιστούν στον λόγο του δείγματος. Γι’ αυτό, σε τέτοιες περιπτώσεις δεν μπορεί να γίνει λόγος για κατακτημένες ή μη κατακτημένες δομές και σημασίες. Από την άλλη πλευρά, η ΠΓΛ ως τρόπος συλλογής δεδομένων δίνει τη δυνατότητα μελέτης λόγου που έχει παραχθεί αυθόρμητα και αποκαλύπτει, επομένως, πιο πιστά τον βαθμό κατάκτησης όσων στοιχείων (τύπων και δομών) εμφανίζονται σε αυτόν.

5.2 Συμπλήρωση κενών

Η εικόνα που προκύπτει από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της ΣΚ, εμφανίζεται κατά πολύ διαφοροποιημένη τόσο ως προς την κατανομή όσο και ως προς το ποσοστό των λαθών. Σε ό,τι αφορά το επίπεδο των αρχαρίων, από την ταξινόμηση των λαθών προκύπτει ότι το ποσοστό που αντιστοιχεί στον αριθμό των λαθών ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ

ανέρχεται στο 11%, ενώ το ποσοστό των λαθών που σημειώθηκαν στην κατηγορία ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ στο 76,2% (Πίνακας 1α). Δεν φαίνεται, συνεπώς, να επαληθεύεται η δεύτερη ερευνητική υπόθεση, σύμφωνα με την οποία τα πρώιμα στάδια της κατάκτησης χαρακτηρίζονται πρωτίστως από την υπεργενικευτική χρήση του ΜΑ.

Σε ό,τι αφορά το επίπεδο των μέσων, το ποσοστό επιλογής του ΟΑ αντί των ΜΑ & ΑΑ ανέρχεται στο 52,5%, ενώ το ποσοστό επιλογής του ΜΑ αντί των ΟΑ & ΑΑ δεν ξεπερνά το 5,6% (Πίνακας 1β). Επομένως, τα λάθη, αν και μειωμένα, κατανέμονται όπως και στο προηγούμενο επίπεδο δηλώνοντας και πάλι αισθητή υπεργενίκευση του ΟΑ. Η ίδια εικόνα χαρακτηρίζει και το επίπεδο των προχωρημένων συμμετεχόντων (Πίνακας 1γ): Το ποσοστό των επιλογών του ΜΑ στη θέση των ΟΑ & ΑΑ είναι αμελητέο, ενώ αυτό των επιλογών του ΟΑ αντί των ΜΑ & ΑΑ, αν και μικρότερο σε σχέση με αυτό των προηγούμενων επιπέδων, είναι ακόμα υψηλό (48,1%).

Τα παραπάνω αποτελέσματα, ωστόσο, δεδομένης της μείωσης των λαθών σε όλες τις κατηγορίες λάθους με την άνοδο των επιπέδων γλωσσομάθειας, παρέχουν ενδείξεις εξέλιξης στη διαδικασία της κατάκτησης (Πίνακας 2).

5.3 Ενδείξεις σχετικά με τον ρόλο της Γ1

Η ΠΓΛ δεν παρέχει σαφείς ενδείξεις για την υπόσταση του άρθρου στη διαγλώσσα των συμμετεχόντων του αρχάριου επιπέδου, αφού και στις δύο κατηγορίες (ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ, ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ) ο αριθμός των λαθών τόσο της ομάδας με Γ1 [-ΜΠΑ] όσο και της ομάδας με Γ1 [+ΜΠΑ] είναι περιορισμένος (Πίνακες 3α, 3α'). Τα αποτελέσματα από την ΠΓΛ των συμμετεχόντων των δύο επόμενων επιπέδων είναι πιο ενδεικτικά ως προς τον ρόλο της Γ1, εφόσον οι εσφαλμένες επιλογές των ΜΑ και ΟΑ μονοπωλήθηκαν ουσιαστικά από την ομάδα με Γ1 [-ΜΠΑ] (Πίνακες 3β, 3β', 3γ, 3γ').

Στη ΣΚ τα λάθη των αρχαρίων με Γ1 [-ΜΠΑ] στην κατηγορία ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ εμφανίζονται τριπλάσια από αυτά των συμμετεχόντων με Γ1 [+ΜΠΑ] (Πίνακες 3α, 3α'). Σε αυτή την περίπτωση η χρήση του ΜΑ πιθανότατα ισοδυναμεί με παράλειψη άρθρου, του ΟΑ κυρίως, η οποία μπορεί μεν να δηλώνει την απουσία συγκεκριμένης δομής στη Γ1, παραπέμπει, ωστόσο, και για τις δύο ομάδες και σε στρατηγική αποφυγής δυσκολιών προερχόμενων από την κλιτική μορφολογία των ΟΑ και ΑΑ. Στην κατηγορία ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ, ο αριθμός των λαθών και των δύο ομάδων είναι πολύ μεγαλύτερος από ό,τι στην κατηγορία ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ, χωρίς, ωστόσο, να αποκλίνει από τη μια ομάδα στην άλλη, γεγονός που δεν μας επιτρέπει να συναγάγουμε σαφή ή ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τον ρόλο της Γ1 στο σημείο αυτό.

Στα επόμενα επίπεδα η εικόνα που προκύπτει από τη ΣΚ είναι σαφέστερη: Οι συμμετέχοντες του μέσου επιπέδου με Γ1 [-ΜΠΑ] χρησιμοποίησαν το ΜΑ αντί των ΟΑ & ΑΑ 2,5 φορές περισσότερο από τους συμμετέχοντες με Γ1 [+ΜΠΑ] (Πίνακες 3β, 3β'), ενώ στην κατηγορία ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ οι δύο ομάδες διαφοροποιήθηκαν ακόμα περισσότερο σημειώνοντας 68 ανεπιτυχείς επιλογές η πρώτη και 16 η δεύτερη. Στο προχωρημένο επίπεδο στην κατηγορία ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ και οι δύο ομάδες σημείωσαν πολύ μικρό αριθμό λαθών (Πίνακες 3γ, 3γ'). Στην κατηγορία ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ, αντιθέτως, ο αριθμός των λαθών είναι μεγάλος, ενώ παράλληλα η αριθμητική διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων (49 εσφαλμένες επιλογές για την ομάδα με Γ1 [-ΜΠΑ] έναντι 28 για την ομάδα με Γ1 [+ΜΠΑ]) συμφωνεί σε γενικές γραμμές με την εικόνα που προκύπτει από τα αποτελέσματα του μέσου επιπέδου.

Από την παραπάνω περιγραφή προκύπτει ότι η απουσία της λειτουργικής κατηγορίας 'άρθρο' στη Γ1 δυσχεραίνει την κατάκτησή της στην Ελληνική ως Γ2, εφόσον οι συμμετέχοντες με Γ1 [-ΜΠΑ] εμφάνισαν και στις δύο δραστηριότητες περισσότερα λάθη (ανεξαρτήτως κατηγορίας) από τους συμμετέχοντες με Γ1 [+ΜΠΑ].

6. Συμπεράσματα

Από τη συνολική αποτίμηση των αποτελεσμάτων της μελέτης προκύπτει το γενικό συμπέρασμα ότι η κατάκτηση του άρθρου στην Ελληνική ως Γ2 αποτελεί διαδικασία δύσκολη και μακροχρόνια, εφόσον ακόμα και στα προχωρημένα επίπεδα γλωσσομάθειας δεν φαίνεται να έχουν κατακτηθεί οι χρήσεις των επιμέρους ειδών του. Το προχωρημένο επίπεδο γλωσσομάθειας, δηλαδή, δεν παρέχει εγγυήσεις για πλήρη κατάκτηση της συγκεκριμένης γραμματικής κατηγορίας (βλ. και Tsimpli 2003).

Πιο συγκεκριμένα, βάσει της σαφούς και σχετικά ομαλής κάμψης του αριθμού των λαθών και στα τρία είδη άρθρου από τα χαμηλότερα προς τα υψηλότερα επίπεδα γλωσσομάθειας ενισχύεται η άποψη ότι η κατάκτηση του άρθρου σε γλώσσες που το πραγματώνουν μορφολογικά, είναι σταδιακή (Hawkins 2001: 258–259, Τσαμαδού-Jacobberger και Χειλά-Μαρκοπούλου 2006: 207).

Σε ό,τι αφορά τα πρώτα στάδια κατάκτησης, οι ενδείξεις της έρευνας δεν επιβεβαιώνουν την ευρέως αποδεκτή άποψη ότι χαρακτηρίζονται από την επιλογή του ΜΑ (βλ. Hawkins 2001: 236–240, Τσαμαδού-Jacobberger και Χειλά-Μαρκοπούλου 2006: 208). Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης παρατηρούνται δύο τάσεις, των οποίων η ισχύς φαίνεται να μεταβάλλεται εκ περιτροπής ανάλογα με τον τρόπο συλλογής των δεδομένων: Η ανάλυση των δεδομένων της ΣΚ δείχνει εντονότατη

υπεργενίκευση του ΟΑ σε βάρος του ΜΑ, ενώ από την ανάλυση των δεδομένων της ΠΓΛ (τα οποία δεν ήταν απολύτως ενδεικτικά, τουλάχιστον ως προς το αρχάριο επίπεδο) προκύπτει ότι και τα δύο άρθρα χρησιμοποιούνται ανεπιτυχώς περίπου στον ίδιο βαθμό.

Αντίθετα με τα πορίσματα του Hawkins (2001: 236–259) για την καθυστέρηση στην εκμάθηση του ΑΑ έναντι του ΟΑ, επαληθεύεται η τρίτη ερευνητική υπόθεση, σύμφωνα με την οποία το ΑΑ είναι η μορφή άρθρου που θίγεται λιγότερο από τις διαγλωσσικές επιλογές των μαθητών της Γ2 και κατακτάται ευκολότερα από το ΟΑ ακόμα και από μαθητές με Γ1 [-ΜΠΑ] λόγω, ενδεχομένως, της ερμηνευσιμότητας των χαρακτηριστικών του (βλ. Tsimpli 2003).

Σε γενικές γραμμές, μέχρι και τα προχωρημένα επίπεδα γλωσσομάθειας οι αποκλίσεις στις πραγματώσεις των μαθητών από τις πραγματώσεις των φυσικών ομιλητών αφορούν κυρίως στη χρήση των ΜΑ και ΟΑ, όπου παρατηρείται έντονη υπεργενίκευση του δεύτερου εις βάρος του πρώτου. Δεδομένου ότι η παρατήρηση αυτή αφορά τόσο την ομάδα με Γ1 [+ΜΠΑ] όσο και την ομάδα με Γ1 [-ΜΠΑ], έρχεται σε αντίθεση με τα ευρήματα της Tsimpli (2003), σύμφωνα με την οποία η τάση των υποκειμένων με Γ1 [-ΜΠΑ] είναι να παραλείπουν το ΟΑ.

Τέλος, ο ρόλος της Γ1 φαίνεται να είναι σημαντικός στην κατάκτηση του άρθρου της Ελληνικής ως Γ2, εφόσον ο μεγαλύτερος αριθμός των λαθών (κυρίως με τη μορφή υπεργενίκευσης του ΟΑ και όχι του ΜΑ, όπως προβλεπόταν στην τέταρτη ερευνητική υπόθεση), σημειώθηκε από συμμετέχοντες με Γ1 [-ΜΠΑ]. Σε καμία, ωστόσο, περίπτωση δεν υποστηρίζεται εδώ ότι η Γ1 [+ΜΠΑ] αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για κατάκτηση και επιτυχή χρήση του άρθρου. Αυτό που επιβεβαιώνει η έρευνα είναι ότι η Γ1 [-ΜΠΑ] αποτελεί έναν επιπλέον ανασταλτικό παράγοντα σε μια εξ υποθέσεως δύσκολη διαδικασία.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αστάρα Β. (2006). *Η κατάκτηση του άρθρου της νέας ελληνικής ως δεύτερης ή/και ξένης γλώσσας: Θεωρητική και ερευνητική προσέγγιση*. Διπλωματική εργασία. Διατμηματικό Πρόγραμμα της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Chondrogianni V. (2007). Acquiring clitics and determiners in child L2 Modern Greek. In E. Agathopoulou, M. Dimitrakopoulou and D. Papadopoulou (eds), *Selected Papers from the 17th Symposium on Theoretical and Applied Linguistics*. Thessaloniki: Monochromia, 356–366.
- Council of Europe (2001). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hawkins R. (2001). *Second language syntax. A generative introduction*. Oxford: Blackwell.
- Huebner T. (1983). *A longitudinal analysis of the acquisition of English*. Ann Arbor, MI: Karoma.
- Ιακώβου Μ. και Σ. Μπέλλα (2004). *Αναλυτικό πρόγραμμα για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε ενηλίκους*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Mangana A. (1999). Parallel paths in first and second language acquisition: Evidence from the use of case markers in modern Greek native and non-native grammars. Ανακοίνωση στο συνέδριο *EuroSLA 1999*.
- Robertson D. (2000). Variability in the use of the English article system by Chinese learners of English. In *Second Language Research* 16/2: 135–172.
- Trenkic D. (2007). Variability in second language article production: beyond the representational deficit vs. processing constraints debate. In *Second Language Research* 23/3: 289–327.
- Τσαμαδού-Jacobberger Ε. και Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (2006). Τα προσδιοριστικά του ονόματος της νέας ελληνικής. Περιγραφική-συγκριτική και διδακτική προσέγγιση. Στο Μ. Γεωργιαφέντης, Χ. Λασκαράτου, Β. Σπυρόπουλος, Ε. Τσαμαδού-Jacobberger, Ι. Μ. Τσιμπλή, Ε. Φιλιππάκη-Warburton, Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (Επιμ. Σ. Μοσχονάς), *Η σύνταξη στη μάθηση και στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 171-213.
- Tsimplici I.M. (2003). Clitics and determiners in L2 Greek. In J. M. Liceras, H. Zobl and H. Goodluck (eds), *Proceedings of the 2002 Generative approaches to second language acquisition (GASLA) Conference*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 331–339.

Παράρτημα

Πίνακας 1α. Λάθη ανά κατηγορία λάθους και δραστηριότητα: Επίπεδο Αρχαρίων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ		ΑΑ αντί ΟΑ & ΜΑ	
	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Δραστηριότητες						
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	41	8	122	8	6	0
Συνολικό ποσοστό λαθών ανά κατηγορία λάθους	11%		76,2%		1,27%	

Πίνακας 1β. Λάθη ανά κατηγορία λάθους και δραστηριότητα: Επίπεδο Μέσων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ		ΑΑ αντί ΟΑ & ΜΑ	
	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Δραστηριότητες						
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	21	32	84	15	5	1
Συνολικό ποσοστό λαθών ανά κατηγορία λάθους	5,6%		52,5%		1,06%	

Πίνακας 1γ. Λάθη ανά κατηγορία λάθους και δραστηριότητα: Επίπεδο Προχωρημένων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ		ΑΑ αντί ΟΑ & ΜΑ	
	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Δραστηριότητες						
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	6	11	77	16	0	3
Συνολικό ποσοστό λαθών ανά κατηγορία λάθους	1,6%		48,1%		0%	

Πίνακας 2. Σύνολο λαθών ΣΚ ανά επίπεδο γλωσσομάθειας

Επίπεδα γλωσσομάθειας	Επίπεδο Αρχαρίων	Επίπεδο Μέσων	Επίπεδο Προχωρημένων
Συνολικός αριθμός λαθών	167	110	83
Συνολικό ποσοστό λαθών	33,8%	22%	16,6%

Πίνακας 3α. Λάθη συμμετεχόντων με Γ1 [-ΜΠΑ]: Επίπεδο Αρχαρίων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ	
	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Δραστηριότητες				
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	31	4	60	5

Πίνακας 3α'. Λάθη συμμετεχόντων με Γ1 [+ΜΠΑ]: Επίπεδο Αρχαρίων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ	
	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Δραστηριότητες				
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	10	4	62	7

Πίνακας 3β. Λάθη συμμετεχόντων με Γ1 [-ΜΠΑ]: Επίπεδο Μέσων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ	
Δραστηριότητες	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	15	31	68	14

Πίνακας 3β'. Λάθη συμμετεχόντων με Γ1 [+ΜΠΑ]: Επίπεδο Μέσων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ	
Δραστηριότητες	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	6	1	16	1

Πίνακας 3γ. Λάθη συμμετεχόντων με Γ1 [-ΜΠΑ]: Επίπεδο Προχωρημένων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ	
Δραστηριότητες	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	2	11	49	14

Πίνακας 3γ'. Λάθη συμμετεχόντων με Γ1 [+ΜΠΑ]: Επίπεδο Προχωρημένων

Κατηγορίες λαθών	ΜΑ αντί ΟΑ & ΑΑ		ΟΑ αντί ΜΑ & ΑΑ	
Δραστηριότητες	ΣΚ	ΠΓΛ	ΣΚ	ΠΓΛ
Συνολικός αριθμός λαθών ανά κατηγορία λάθους	4	0	28	2